

Anna Kubiak

"Socjologiczeskoje issledowanie :
mietodologija, programma, mietody",
Władimir A. Jadow, Moskwa 1972 :
[recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 30, 412-413

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Władimir A. J a d o w, SOCYOLOGICZESKOJE ISSLEDOWANIE. MIETODOLOGIJA, PROGRAMMA, MIETODY, Moskwa 1972 Izdatielstwo „Nauka”, ss. 238, bibl.

W pracy znajdujemy informacje dotyczące poszczególnych etapów badań socjologicznych. Na początku autor omawia pewne zagadnienia ogólne. Opisuje przedmiot badań socjologicznych, przedstawia rozważania dotyczące faktu społecznego, różne koncepcje funkcji metodologii w socjologii, prezentuje własne rozumienie terminów takich, jak metodologia, metoda, technika, metodyka, procedura badawcza. Prezentuje również techniki zdobywania informacji (obserwacja, wywiad, analiza dokumentów) oraz sposoby opracowywania zebranych informacji. Rozdział drugi poświęcony jest programowi badania socjologicznego. W programie badania autor wyróżnia następujące elementy:

- sformułowanie problemu, określenie obiektu i przedmiotu badania,
- określenie celu i zadań badania,
- interpretacja kluczowych pojęć,
- wstępna systemowa analiza obiektu badanego,
- sformułowanie hipotezy roboczej,
- sporządzenie planu badania, określenie strategii badania: formułatywnej, opisowej lub eksperymentalnej,
- szkic głównych procedur i technik zbierania i analizy danych pierwotnych.

Następna część pracy poświęcona jest zagadnieniom pomiaru w socjologii. Autor przedstawiając warunki, w jakich osiągana jest pewność pomiaru, koncentruje się na problemach związanych z jego trafnością i rzetelnością. Przedstawia też etapy konstruowania skal. Znajdujemy opis różnych rodzajów skal: nominalnej, porządkowej, ilorazowej, interwałowej, oraz przykłady klasycznych już dla badań socjologicznych skal Guttmana i Thurstone'a.

Autor wyróżnia trzy zasadnicze metody zbierania danych: obserwację, analizę dokumentów oraz techniki interrogacyjne. Podobnie jak i w poprzednich rozdziałach autor wykorzystuje obok prac radzieckich szereg standardowych pozycji z zagranicznej literatury socjologicznej. Mówiąc np. o obserwacji, przytacza dyrektywy sformułowane przez Selltitz i współautorów czy też W. F. White'a. Z kolei opisując sposoby wykorzystywania dokumentów osobistych powołuje się na ich zastosowanie przez Thomasa i Znanieckiego. Autor wymienia rodzaje dokumentów, które mogą być wykorzystywane w badaniach socjologicznych. Szczególną uwagę zwraca na zagadnienie wiarygodności informacji zawartych w różnych rodzajach dokumentów. Formułuje pewne reguły posługiwania się dokumentami oraz przytacza przykłady jakościowo-ilościowej ich analizy. W tym miejscu znajdujemy również charakterystykę analizy treści jako techniki zdobywania informacji w socjologii. Przedstawiono główne założenia analizy treści, możliwości oraz przykłady jej zastosowania. Wskazane zostały sposoby zabezpieczenia pewności (rzetelności) informacji uzyskiwanych w analizie treści. Względnie dużo miejsca autor poświęca technikom interrogacyjnym. Zwraca on uwagę, że główne problemy posługiwania się tymi technikami związane są ze znajomością problematyki badanej, umiejętnością stawiania i budowania pytań oraz ze stopniem wiarygodności informacji zdobywanych za pomocą tych technik. W pracy znajdujemy tradycyjny podział technik interrogacyjnych na techniki wywiadu i ankiety. Wśród technik opartych na bezpośrednim komunikowaniu się wyróżniono kilka rodzajów wywiadów: swobodny i standaryzowany, kliniczny i zognis-

kowany oraz indywidualny i grupowy. Autor charakteryzuje każdy z wymienionych typów wywiadów, przedstawia możliwości i granice ich stosowania. Podobny jest sposób prezentowania rodzajów ankiet. Wiele uwagi poświęca autor zagadnieniom rzetelności informacji uzyskiwanych na podstawie wywiadu i ankiety. Wskazuje na konieczność znalezienia adekwatnych form pytań ze względu na różne typy informacji, jakie chce się uzyskiwać. Opisuje, jakie korzyści daje wprowadzenie do kwestionariuszy pytań kontrolnych, pytań-pułapek podobnych jak w teście kłamstwa Eysencka. Zwraca również uwagę na konieczność używania w pytaniach sformułowań precyzyjnych i jednoznacznych, unikania zwrotów sugerujących i stereotypowych. Kontynuując rozważania dotyczące technik interrogacyjnych, autor omawia różne formy pytań: otwarte i zamknięte, wprost i nie wprost, zasadnicze i filtrujące. Przedstawione są wymogi formalne, jakie powinien spełniać kwestionariusz, oraz zestaw tych pytań, na które musi odpowiedzieć autor narzędzia, zanim przystąpi do badań zasadniczych (dotyczą one języka, w jakim pytania są formułowane, i w związku z tym możliwości udzielania przez respondentów rzetelnych odpowiedzi na nie). W pracy przedstawia się też problemy związane z wpływem ankierskim, aranżowaniem sytuacji wywiadu, wreszcie z pisaniem sprawozdań i protokołów. Na zakończenie rozdziału poświęconego metodom zbierania danych autor przedstawia niektóre techniki zbierania danych: testy, techniki projekcyjne, procedury socjometryczne.

Ostatni rozdział poświęcony jest analizie danych empirycznych. Przedstawione są sposoby grupowania danych, ich typologii, poszukiwania wzajemnych związków między zmiennymi, omówiony jest eksperyment jako metoda weryfikacji hipotez. W zakończeniu znajdujemy ponadto kilka uwag poświęconych badaniom próbnym i pilotażowym.

Anna Kubiak

N. W. Nowikow, SPIECYFIKA I PROBLEMY INTIERWJU KAK TIECHNIKI ISSLEDOWANIJA, red. I. W. Blauberg, N. F. Naumowa, z. 5, Moskwa 1970 Izdatielstwo „Nauka”, s. 243—265.

Autor artykułu dla swych rozważań przyjmuje definicję wywiadu sformułowaną przez Szostkiewicza: wywiad jest techniką zbierania materiału opartą na bezpośredniej rozmowie badacza z respondentem, ukierunkowanej na określone problemy będące przedmiotem zainteresowania badacza. Autor wymienia trzy podstawowe funkcje wywiadu: uzyskiwanie informacji, dających się wyrazić ilościowo, dostarczenie badaczowi orientacji o zjawiskach i procesach poddanych badaniu, wpływ ankiera na respondenta. Wszystkie techniki stosowane w badaniach socjologicznych dzieli na dwie zasadnicze grupy: techniki, za pomocą których badacz tworzy bezpośrednią więź z badanym obiektem, techniki oparte na więzi pośredniej. Dalsze rozważania autora dotyczą specyfiki wywiadu jako techniki bezpośredniego komunikowania się. Wskazuje on na charakterystyczne rodzaje informacji, które można uzyskać wyłącznie od osoby badanej za pomocą wywiadu lub ankiety. Określa i opisuje wywiad porównując go z innymi technikami zdobywania informacji. Dalsza część artykułu poświęcona jest problemom konstruowania kwestionariusza wywiadu. Właściwie skonstruowany kwestionariusz (ankiety lub wywiadu) powinien zawierać wszystkie istotne pytania, na które odpowiedzi są niezbędne dla badacza; pytania powinny być tak sformułowane,